POLONIA | HISTORIA

Artur Szyk i jego osobista wojna przeciwko Hitlerowi

Orędownik przyjaźni polsko-amerykańskiej bohaterem wykładu w MPA

Kim był artysta, który określał siebie mianem „soldier in art" i którego rysunki były bardziej popularne wśród amerykańskich żołnierzy niż zdjęcia filmowych gwiazd i modelek? Kim był artysta, którego pierwsza dama USA Eleanor Roosevelt obdarzyła przydomkiem „one man army", a w jednym z artykułów napisała: „To jest osobista wojna Szyka przeciw Hitlerowi i nie sądzę, by pan Szyk miał tę wojnę przegrać!".

Dyrektor zarządzająca Muzeum Polskiego w Ameryce Małgorzata Kot, przewodnicząca rady dyrektorów MPA Agnieszka Bastrzyk i Stefan Władysiuk

Pamiątkowa fotografia uczestników wydarzenia

W ramach obchodów 250. rocznicy powstania Stanów Zjednoczonych, dyrektor zarządzająca Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago Małgorzata Kot oraz przewodnicząca rady dyrektorów MPA Agnieszka Bastrzyk, prezes PRCUA, powitały 9 lipca gości przybyłych na wykład zatytułowany „Artur Szyk – orędownik przyjaźni polsko-amerykańskiej". Prelekcja, którą przygotował Stefan Władysiuk z Biblioteki Instytutu Polskiego w Montrealu, została zrealizowana w ramach programu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pn. „Wsparcie dla Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich za Granicą."

Krótki życiorys

Artur Szyk urodził się 16 czerwca 1894 w Łodzi i od dzieciństwa zdradzał talent plastyczny. Jego ojciec był zamożnym fabrykantem, który doceniając talent syna wysłał go w 1909 roku na studia w paryskiej Academie Julian. Po czterech latach nauki Szyk przyjechał do Krakowa, aby kontynuować naukę w Akademii Sztuk Pięknych. W 1916 r. poślubił Julię Lickerman, a pięć lat później małżonkowie wyjechali do Francji, gdzie mieszkali do 1937 r. To tu właśnie w Paryżu w pełni wykształcił swój charakterystyczny styl przypominający perskie miniatury i średniowieczne iluminacje. W 1937 roku wyjechał do Londynu, a po wybuchu wojny rząd brytyjski zaproponował artyście emigrację do Kanady i USA. Polski rząd na uchodźstwie również opowiedział się za tym pomysłem, upatrując w nim szansy na pomoc państw, które pozostawały na uboczu wojennego konfliktu. W połowie 1940 roku Szyk przybył do Kanady, a następnie przeprowadził się do USA. W 1945 r. Szyk osiedlił się w Connecticut, gdzie zmarł na atak serca 13 września 1951 r. Po śmierci popularność artysty zmalała i dopiero w 1991 roku, kiedy w Kalifornii powstało "The Arthur Szyk Society", jego twórczość została przypomniana. W 2017 r., gdy już malarstwo Szyka trafiło do szerszego obiegu wystawienniczego i akademickiego, stowarzyszenie zaprzestało swojej działalności.

Twórczość

Swoje pierwsze karykatury Artur Szyk przysyłał do Polski jeszcze w czasie studiów w Paryżu. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości łączył twórczość artystyczną z politycznym zaangażowaniem. Był kierownikiem artystycznym wydziału propagandy armii w Łodzi w wojnie polsko-bolszewickiej, a po dojściu Hitlera do władzy w 1933 roku, zaczął tworzyć rysunkowe komentarze polityczne w stylu podobnym do karykatur.

Statut kaliski to zbiór przywilejów nadanych Żydom w 1264 r przez księcia kaliskiego Bolesława Pobożnego. Szyk przygotował jego bogatą oprawę graficzną: 45 mistrzowskich miniatur przedstawiających wkład Żydów do społeczeństwa polskiego, łącznie z ich uczestnictwem w walkach niepodległościowych, m.in. podczas powstania styczniowego i w legionach Piłsudskiego, któremu Szyk zadedykował swoje dzieło. Prace te były szeroko wystawiane w Europie, budząc zachwyt ze względu na precyzję detali i głęboką symbolikę. W dowód uznania w 1931 r. Artur Szyk został odznaczony przez polski rząd Złotym Krzyżem Zasługi.

Hagada to cykl ilustracji Artura Szyka do tradycyjnej opowieści o wyjściu Żydów z Egiptu, który powstał w latach 1932–1938. Narastające napięcia politycznych w Niemczech spowodowały, że artysta zaczął wprowadzać do swoich prac elementy antyhitlerowskie. Na jego rysunkach zaczęły się pojawiać swastyki oraz wizerunki Goebbelsa i Göringa ukazane wśród Egipcjan prześladujących Żydów. Drukowana na welinie księga wydana została w nakładzie 250 egzemplarzy i była najdroższą nową książką w swoim czasie.

Waszyngton i jego czasy to kolekcja 38 akwarelowych miniatur w stylu późnośredniowiecznej i renesansowej sztuki iluminatorskiej, z bogatymi obramowaniami, detalami historycznymi i symbolicznymi elementami., dokumentujących epokę Jerzego Waszyngtona i rewolucję amerykańską. W 1935 r. prezydent Polski Ignacy Mościcki zakupił serię od Szyka i przekazał ją jako dar prezydentowi USA Franklinowi D. Rooseveltowi.

The Glorious Days of the Polish-American Fraternity to znany cykl 20 pocztówek i ilustracji, które przedstawiają kluczowe postaci i wydarzenia łączące historię Polski i USA. Komplet wydawniczy prezentuje wydarzenia i sylwetki takich postaci jak min: George Washington, Kazimierz Pułaski, Włodzimierz Krzyżanowski, Karol Błaszkowicz, Kościuszko, Jerzy Waszyngton,Felix Miklaszewicz, Michał Grabowski, Thomas Woodrow Wilson, Ignacy Paderewski, Jan z Kolna. Te tętniące życiem ilustracje, zamówione przez polski rząd na Wystawę Światową w Nowym Jorku w latach 1939–1940, celebrowały głębokie historyczne więzi między Polską a Stanami Zjednoczonymi.

Album The New Order ukazał się w przeddzień Dnia Niepodległości Stanów Zjednoczonych w 1941 roku i zawierał wojenne satyry Szyka. Data wydania była nieprzypadkowa, chciano Amerykanom wskazać na analogię między wojną niepodległościową w XVIII wieku a drugą wojną światową i ostrzegał przed niebezpieczeństwem, które może zagrozić Ameryce.

W okresie II wojny światowej Artur Szyk zyskał niebywałą popularność jako autor karykatur. Jego rysunki pojawiały się praktycznie wszędzie: w gazetach, czasopismach, na plakatach, znaczkach pocztowych, w wydawnictwach świeckich, religijnych i wojskowych etc. *Ink and Blood* – Ink & Blood: A Book of Drawings to tytuł publikacji z ilustracjami Artura Szyka, która zawiera jego antyhitlerowskie i antyfaszystowskie satyry, karykatury i rysunki wojenne. Jej tytuł nawiązuje do bismarckowskiej frazy „Blood and Iron"– symbolu polityki opartej na krwi i przemocy. Szyk potraktował tę ideę jako przeciwną wobec własnej: jego rysunki były „przyborami wojennymi" – walką z faszyzmem przez krew (ofiar) i ink (sztukę, rysunek).

Po prelekcji

Wykład podkreślił znaczenie twórczości Artura Szyka, który nie tylko utrwalał historyczne powiązania pomiędzy Polską i Stanami Zjednoczonymi, lecz również aktywnie je współtworzył poprzez swoją sztukę. Po zakończeniu prelekcji przyszedł czas na dyskusję i pytania. Wśród obecnych znaleźli się liczni kolekcjonerzy i entuzjaści jego twórczości, co stworzyło znakomitą przestrzeń do wymiany wiedzy i informacji — nie tylko o jego działalności artystycznej, ale także o relacjach polsko-amerykańsko-żydowskich.

W spotkaniu wzięła udział kuzynka artysty, Carolyn Lickerman, wraz z córką Jo Anne Gottfried, która podzieliła się z zebranymi osobistymi wspomnieniami o swoim znanym kuzynie. Stefan Władysiuk przekazał Muzeum Polskiemu w Ameryce limitowane wydanie faksymilowe Statutu Kaliskiego. W dowód wdzięczności Muzeum Polskie w Ameryce wręczyło kanadyjskiemu muzeum reprodukcję grafiki Artura Szyka z 1941 roku „Uchodźcy" (Polish Exiles). Eksponaty wzbogacą zbiory obu placówek.

Tekst i zdjęcia:
Andrzej Moniuszko